

LJUBLJANSKI ČASNIK.

№ 15.

Vtorik 21. Velkiga travna

1850.

„Ljubljanski časnik“ izhaja vsak teden dvakrat, in sicer vtorik in petik. Predplačuje se za celo leto pri založniku Jožefu Blazniku 6 gold., za pol leta 3 gold., za četert leta 1 gold. 30 kraje. Za polletno pošiljanje na dom v Ljubljani se odrajta še 15 kraje. Celoletno plačilo za pošiljanje po cesarski pošti zneso 7 gold., za pol leta 3 gold. 30 kraje, za četert leta 1 gold. 45 kraje. — Vsaka cesarska pošta prejme naročilo in denar, in ako se na pismo zapiše, da so naročivni denarji (Pränumerationsgelder) v njem, ni treba nič poštnine plačati.

Vradne naznanila.

Njegovo c. k. veličanstvo je blagovolilo sledeče lastnoročno pismo poglavarju krajske kronovine poslati:

„Ljubi grof Chorinsky!

S pravim zadovoljenjem sem se priprical, akoravno sim le malo časa v krajskem vojvodstvu bil, de so mi prebivavci te deželi, ki so svojo nepremakljivo zvestobo do moje hiše v naj bolj britkih časih v djanju pokazali, v resnici z globoko in odkritoserčno ljubeznijo udani. Na celem popotvanju, posebno v glavnem mestu v Ljubljani sim od tega ravno tako obilne kakor žive dokaze sprejel. Čast, ktera se mi je skazala, me je, ker je izrek enakiga mnenja, serčno razveselila, in potreba mi je, de v teh besedah svojo hvalo za to izrečem, kar Vam naložim očitno na znanje dati.

Tudi Vam, ljubi grof Chorinsky gre moja hvala za zveste in koristne službe, ktere ste moji hiši in deržavi med Vašo dozrajno službo storili. Prepričan sim, de boste z enako gorečnostjo tudi zanaprej za blagor dežele skerbili, ktero vladati sim Vas z zaupam zavolj Vaših doskušnih lastnost poklical.

Terst 13. maja 1850.

Franc Jožef s. r.

Bach s. r.

15. velkiga Travnja 1850 je bil izdan in razposlan VI. del deželnega zakonika in vladniga lista za krajsko kronovino, ki zapopade:

Naznanjenje zapopada postav in ukazov v delih XXI.—XXX. občniga deržavniga zakonika in vladniga lista 1850. — Ukaz c. k. krajskiga poglavarstva od 11. Svečana 1850. Zastran razstavljenja in vkvartiranja žandarmerije. — Ukaz c. k. krajskiga poglavarstva od 2. Sušca 1850. Razglašenje začasniga poduka za politiške oskerbne oblastnije v rečeh kupčijstva, obertnijstva in javnih stavb. — Razglas c. k. komisije za oprostenje zemljiš na Krajskim od 8. Sušca 1850. Dovoljenje, de podložni zapopadene letne zneske opravičenim plačajo. — Ukaz c. k. krajskiga poglavarstva od 8. Sušca 1850. Naznanjenje določb zastran dohodkiniga davka, od denarstviniga ministerstva 25. dne Svečana na vprašanje nekiga poglavarstva danih, in krajskimu poglavarstvu poslanih, de se po njih ravna. — Razglas c. k. notrajno-avstrijsanske in primorske apelacije od 18. mal. Travnja 1850. Zastran dobe, v kateri novi sodi v moč pridejo.

Okrajnimu glavarstvu je na znanje prišlo, de okrajni prebivavci sploh mislijo, kakor de bi bile dozrajne ribške pravice odpravljene, in de je ribe loviti vsakimu na prosto voljo dano. To ni tako. Kteri so dozraj pravico do ribstva imeli, jo imajo še zdaj in tako dolgo, dokler o tem ne bo drugih postav danih. Seganje v ribške pravice in motljenje vpravičenih ribčev se mora in se bo na terjanje vpravičenih po postavah kaznovalo.

To se s tem na znanje da.

Ces. kr. okrajno glavarstvo.

V Kamniku 13. vel. travna 1850.

Politiške naznanila.

Sedem naglavnih grehov naših šol.

(Konec.)

Četerto greši pri naših šolah stara nemškutarija, ki stori de ljudi več skerbí nemška beseda, kakor pa beseda božja, jih več veselí na pol nemško govoriti, kakor pa iz celiga serca Bogu služiti. Kdo poreče, de ni temu taka? Pred tridesetimi leti nisi najdel v naših šolah slovenskiga katehizma, k nar večimu je kaki medel mali katehizem na pol po nemško, na pol po slovenje otrokam v rokah bil; pa otroci so znali le nemško stran gladko čitati, slovenske strani pa malo, ali clo nič, zakaj abeceda je bila za mlade slovance nemška. Molili smo pred šolo in po šoli, pa le po nemško. Clo sveti roženkranc smo v procesjah po nemško žebrali, in se bahali svoje merzle nemške molitve. Peli smo v cerkvi tudi po nemško, in tako službo božjo Slovincam nekako zmedli. Po ovakim najdemo male mestica (sloveno-gradce), terge in sela terdo slovenske, v kterih je po taki nemškutariji vsa služba božja izblojena. Nekoliko cerkve molí litanije po nemško rekoč: Bitt für uns! drugi pa po slovensko rekoč: Prosi Boga za nas! Eni: Sveto, drugi: Heilig pojó, ali pa nar rajši moléč. Božja beseda se na leci po slovensko oznanuje, na godru pa po nemško poje. Ali ni taka zmešnjava po Babilonsko? In naj se duhovski pastir loti tako krivo razvado poravnati, nemškutarji se nad nja vsipljejo, kakor seršeni serditi. Takim je po slovensko peti, ali pa moliti preporedno, kakor bi ljubi Bog slovenskiga ne razumel. Še huje napak ravnaajo, ki v šoli katehizem slovenski mladini po nemško učiti dajo. Šola, cerkev in pa očetova hiša se morajo za roke deržati. Kar se otrok od matere in očeta nauči, ima šola napredovati, in sveta cerkev versiti. To se pa le v enim in tistim jeziku po pravi pameti v domačih šolah zgodi.

Kako verlo smo svoje dni katehizem po nemško iz glave znali, ki smo imeli dobro glavo; ali iz serca zlo slabo, saj še prav razumeli nismo, kar smo klepetali. Tako se keršanski nauk le slabo uči, in beseda božja za nemško besedo zamenja.

To žalostno istino nam tudi iz Moravskiga nekdo poterdi pisaje: Pri nas je en zarod, šola nemška, cerkev česko-slovenska. Duhovski učitelji so mogli za dobro vzeti, ako so jim učenci merzle besede po nemško povedali. Bila je šega nar pridniši šolce s pozlateno svetinco na persih počastiti. Ošabno so taki osvetinčani neumiskuni med drugimi ljudmi hodili, in nekako svoje vernike slabo obraajali, ki so po domače molili, in keršanski nauk le po slovenje znali. —

Nar večí škodo je pa taka nemškutarija v domači kojitvi (reji) mladine naredila. Kdo ne vé, kako lepo in skerbno so svoje dni po slovenskim svoje otroke Bogu služiti, in se po keršansko nositi učili, vadili, in kako čedno podučeni in keršansko privajeni se je mladené po sveti podal, je deklica kočó svojiga očeta

in matere zapustila! Dedek in babica, oče in mati, starji sestre in bratje, tudi hlapci in dekle, dro vsi so si z veseljem prizadjali mladené in deklice v keršanskim nauku podučiti, keršanskiga djanja privaditi. Detetu se je že v zibeli milo pelo, njemu pri pestvanju čedno pripovedovalo. Ko je dete izhodilo in gladko govoriti jelo, so ga zraven molitve tudi lepíh pobožnih pesmic naučili, de sta jih zalí dečko ali zala devojka za božično koledo kumeju, ali kumi (botru ali botri) zapela. Otroci pri petih ali šestih letih stari so že po dvajset in še več milih pesmic znali, in tako mično peli, de jih je bilo veselje čuti. Pesmice bile so čedno pobožne, ki so serce omehčile in pa za Boga in pa za čednost ogrele. Lehko je v šoli take otroke za vse dobro in pošteno obrediti, ako se modro poliva, kar se je vsejalo doma, in na serce nauki sadé, ktero je bilo v domači hiši iz mladiga skerbno orahlaano. Beseda šolskiga nauka po tem dobro zemljo najde.

Ali v šoli niso vsiga tega clo nič obraajali. Po kaj vse to, so djali nemško-šolski možje? Pri očitni skušnji imajo otroci le po nemško moliti, le po nemško peti; sama nemšina velja. — Kako otroci doma Bogu služijo, kako si doma kratek čas delajo, za vse tako se po nemških šolskih napravilih šolski učitelji zmeniti nimajo. Kar se v cerkvi, in doma godí, vse tako šolo ne skerbí. Le kar je noviga in pa po nemško, to je v šoli veljalo. — In poglej, kaj je iz tega prišlo! Domače svete pesmi so potihnilé, molitve onemagale; šolcov je bilo sram po slovensko moliti, po domače zapeti. Lepe, svete stare šege so po takih nemškutarijah svojo pravo ceno zgubile. Po tem najdemo pri teržanih, in pa pri na pol ponemčanih selanih nar več ljudi brez vere, brez strahu božjiga, ki so za vse božje merzli ko led in pa terdi ko les. Kdo božji bo take lesene zmerzljake za božje kraljestvo opet oživil in ogrel? Taki divjaki rastejo tam, kder domača reja otrok šole ne podpira in sveta cerkev ne blagoslovi. Kakova v Moravji, takova je tudi pri nas.

Peto pregreho imajo na sebi tudi naše šolske bukve ali knige, ki niso v domačim duhu pisane, pa tudi ljubiga Boga premalo in preporedko v mislih imajo. Take so med drugimi naše Kratke Povesti ali Kleine Erzählungen, ki dajo otrokam brati, kako je Janžek pervokrat v šolo prišel; kako je tudi Rozika v šolo hodila, ali sta se kaj pokrižala, se pa clo kaj ne pové. Še le v dveh poslednjih pripovestih opomnijo, de Bog vse vidi, in vse vé, de se mu otrok skriti ne more, kadar greši. Serce vsiga poduka mora biti, kar je gospod Bog Abrahamu djal: „Pred mano hodi, in popolnoma bodi!“ Ova reč bi imela tudi v vsih šolskih knjigah svitlo in toplo solnce biti, pa kaj de ni! Bolje služi: Berilo za male šole na kmetih, ktero povesti svetiga pisma otrokam brati daja; tode dovolj ubrano ni, ter s pričakovanjem Odrešenika končá. Tudi naši katehizmi so nekako merzlo zloženi bolj za glavo, kakor za serce napravljani. Ako

duhovski učitelj keršanski nauk po golim katehizmu goni, in otročaje za izveličanski nauk ogreti ne zna, bo glava polna, serce pa prazno ostalo. Taki šolci se mnogih reči učé, za šolo veliko znajo, za življenje pa clo malo, ali pa toliko, ko nič. Le modro keršansko življenje otrok je dobre šole gotov zvedok.

Šesto pregrešenje pri naših šolah je žalostno opuščenje cerkveno-šolskih praznikov, pobožnih družb in bratovščin, kojih so naši predniki dosti zalih imeli. Otroci imajo doma o božiči svoje jaslice, o veliki noči svoje pirhe ali pisanke, in taki sveti obredi jih tudi za božje reči oživé. Kader pa domu odrastejo in v šolo gredo, malo cerkveniga oveseljenja in podbujenja najdejo. Ali se je čuditi, de jim za božje kraljestvo serce umerje, za vse posvetno pa oživi, dokler jim svet toliko veselie na glediši, na plesiši, po vsih kotih in krajih ponuja? Svoje dni so imeli niži šolci svetiga Alojzja svojiga posebniga priporočnika; celo devetnino so mu veselo obhajali s prejemo svetih zakramentov, s pobožnim petjem in z molitvami. Imeli so viši šolci svoje Marjanske braterne, v kterih so Marijo devico, mladenčev kraljico in posebno zavetnico častili, njej svojo nedolžno serce darili, in se Mariini mogočni priprošnji perporočali. Take cerkvene družbe so bile nekđaj moške kreposti žlahen cvet. Vse te pobožne šege so po naših šolah pozeble, obletelo je njih cvetje; po tim takim se ni čuditi, de na drevji sedanjiga šolanja košatiga perja veliko najdemo, sadu pod perjem pa dobriga malo.

Sedmo greše vsi tisti vladarji in šolski postavodajavci, stariši in učitelji, koji hočejo šole vse le posvetne imeti, in ravno zato jih sveti materi katolški cerkvi vzeti, božjemu duhu dati slovo, posvetnemu duhu pa veličastin prestol postaviti, šolsko mladino pred vsim za minljivi svet izšolati, ne pa za večnost. Očetje gledajo le na modre glave, matere na čedno telo in pa berhko nošo. Posvetni oblastniki hočejo pred vsim dobre državljane, pogumne vojake imeti; za lepo serce, za poštene može in žene, za pobožne kristjane izšolati, je v posvetno zamišljenim ljudem posledna, ali pa clo nobena skerb. Torej se priporoča našim šolam vaja po vojaško igrati, skakati, in se poskušati, kteri je hujsi, ali pa bolj močin. Radi bi, naj bi že šolci znali sejati in orati, drevje saditi in cepiti itd. — Vse to in tako je dobro in prav, ako šolska mladina za take opravila prekilova ni, in ako so pa školniki v stanu, vse te reči otrokam zastopno razkladati. Pa eno je še bolj potrebno: po keršansko pravično živeti, in ta nauk se ne sme v nemar pustiti. K timu je potrebno otroke večkrat v cerkev peljati, ako svete maše ni, saj enkrat v tednu kake litanije ali kratke molitve za stariše in dobrotnike, za cesarja, za duhovsko in deželsko gosposko opraviti, pa tudi za se Boga poprositi, de bi se lahko in pa dobro učili. V vsaki šoli naj se napišejo Jezusa zlate besede: „Išite pred vsim božjiga kraljestva in njegove pravice, in vse drugo vam bo naverženo“. — „Kaj pomaga človeku, naj si ves svet pridobi, na svoji duši pa škodo terpi“.

Nar hujsi zmoti ste dve, kojih posvetni, hudobni duh posebno v naših časih ljudi učí: Boga pozabiti in pa nič delati. Tima zmotama ima tudi šola v okom iti, in pa pred vsim dveh reči mladino učiti: „Moli in delaj!“ Kdor se teh dveh reči v šoli prav zučí, on svojo hišo na skalo pozida, vsi viharji sveta mu nje poderli ne bodo. In ravno takih šol nam je keravavo potreba. Ljubomir.

Avstrijansko cesarstvo.

Terst. Iz Tersta naznani daljnopisno naznani, de se je cesar 15. maja dopoldne v

Lipico podal. O petih je mnogo gospodov k cesarju k obedu povabljenih bilo. Na večer je cesar v glediše šel. Po gledišu je narodna straža baklado napravila.

Njegovo veličanstvo je sklenilo do večera 18. maja v Terstu ostati.

Terst. Poveljnik terzaške narodne straže je cesarju sledeče pismo podal.

„Posvečeno veličanstvo, svitli avstrijanski cesar! Narodna straža terzaškiga mesta se spoštovavno bliža v organih svojiga oskerbniškiga svetovavstva svitli osebi vladarja, de zagotovljenje zvestobe in udanosti zreče.“

„Barve, s kterimi se narodna straža kinči, so svitile avstrijanske hiše, ktere je cesar Friderik III. zvestimu mestu v dar hrabrosti podelil; barve Vaše hiše, so še naše, in so nam zlo drage; tista zvestoba, ki se je nad našimi očetami čislala, mi smo jo čisto in neoskrunjeno v dnevih nevarnost, ktere smo z božjo pomočjo srečno prestali, obvarvali; narodna straža je tudi v tej dobi za orožje prijela, de je pravice Vaše kronc branila in vstavne pravice varovala, ktere ste Vi svojim narodom podelili.“

„Cesarsko veličanstvo! narodna straža terzaškiga mesta, ki je vedno zvesta v natanjčnem dopolnjenju važnih dolžnost, stavi nepremakljivo zaupanje v milost, ktero je Vaše veličanstvo v našo zvestobo in nepremakljivo udanost postavilo, ki nikdar ne bo jenjala in za vedno živela.“

Terst 15. maja 1850.

Oskerbniško svetovavstvo narodne straže Njegovimu veličanstvu.

Njegovo veličanstvo je sledeče odgovorilo: „Z veseljem izrek udanosti sprejemem, kteriga meni v imenu terzaške narodne straže prinesete.“

„Vi ste v naj težavniših časih visoke znamenja nepremakljive zvestobe dali.“

„Jez ne bom tega nikdar pozabil, in sim popolnoma prepričan, de, ako bi se prigodilo, de bi kdaj spet domovini nevarnost žugala, boste ravno tako stali.“

Terst. Terzaško občinsko svetovavstvo je 13. maja njegovimu veličanstvu sledeče pismo izročilo:

„C. k. veličanstvo! Odborniki tega zvesto-udaniga mesta, se bližajo z neizrekljivim veseljem Vašimu cesarskimu veličanstvu, de bi Vas v imenu celiga mesta pozdravilo in globoko zahvalo za milost izreklo, ktere ste Vašimu mestu blagovolili podeliti, ker ste naše pravice poterdili, naše provincielne zadeve določili, in vstavo podelili v blagor razvitja njegove zdajne in prihodnje osode.“

„Ta milost je tako velika, de je nikdar ne bomo pozabili ne mi, ne naši vnuki.“

„Ta milost je porošstvo za dobri vspeh, kteriga ima neomejen zaup, kteriga dobromisleči prebivavci v svojiga vladarja stavijo, ki ji potem naprave podeli, ki so za njih posebne razmere naj bolj pripravne.“

„Gospod! Če je v zmešnjavah, v potresih tako silnih časov, ki so po božji milosti prestani, če je v divjih bojih in bitvah, zavolj kterih so druge Vašimu žezlu podveržene dežele terpele, če je med tem časam ena ljubezen in en up med nami vedno živel; je bila ljubezen do našiga postavniga kneza in do njegove svitile hiše, je bil up na prerorenje rodov in mogočnost Avstrije.“

„Gospod! ta mogočnost bo tudi delo in ponos Vaše vlade.“

„Ona se bo toliko hitreje vstanovila, ako se Vaši narodi brezpametnim zmislim odpovedo, in po nič družem ne hrepene, kakor po tistem, kar lasten prid povišuje, pod varstvom svobodnih vladnih pravil, ktere ste jim Vi podelili.“

„Gospod! V tem slovesnem trenutku ponovimo pogodbo, ktero so naši predniki pred pet

sto letmi storili; svojevóljno so oni svitlim vladarjem Vaše hiše zvestobo in udanost prisegli, mi smo to obljubo v srečnih in nesrečnih časih zvesto deržali, — zdaj z noviga to poterdimo, in vaši vnuki bodo nam po zvesti poti sledili do pozniga zaroda.“

„Naj blagovoli Vaše veličanstvo tudi zana-prej naše mesto in vsakiga posebej v svoje varstvo sprejeti.“

Njegovo veličanstvo je potem v laškem jeziku sledeče odgovorilo:

„Odkritoserčno se Vam zahvalim za zagotovljenje zvestobe in udanosti, ktero v imenu mojiga udaniga mesta Tersta izročite. Tako slovesno sprejetje, kakorsno mi je mesto Terst napravilo, mi je za resnico dobro delo, in me z noviga prepričalo, de so bile zveze neomejeniga zaupanja, ktere že toliko stoletjev to mesto z mojo hišo vežejo, z potresi zadnjih let le še bolj vterjene in za vse čase nepremakljive storjene. Terst, zdaj središe avstrijanskiga mornarstva in kupčije, bo po svobodnih napravah mogočno v državi in premožno. Zahvalite svoje somestjane za sprejetje, kteriga so mi pripravili, in zagotovite jih moje cesarske milosti, ktero vsakimu od Vas posebno varjem.“

Celjovec. V „Südslav. Ztg.“ se iz Celjovca piše, de so tamošnji učitelji sklenili, de se ima slovenski jezik od 3. gimnazjalniga razreda navzgor v vsakem razredu po 2 uri na teden učiti, in sicer ene uro za rojene Slovence in drugo za rojene Nemce.

Štajarska. (Konec pastirškiga lista.) Edinost keršanskiga sveta pod papežem, poslancam viši volje, in cesarjem, močnim varham pravice, je bila velika, lepa misel; pa tudi takrat je terdoto le nepopolnoma obtesal, in zdaj kaj taciga izpeljati, bo pametnemu človeku ravno tako pristalo, kakor našim vojakam svetovati, se z oklepam pokriti, v kterem se je Bogomir boulonski pod ozidjem Jeruzalema bojeval. Cerkev je velika bratovska zaveza, v njenem svetišu je pravi blagor človeštva shranjen. Ni zastoj beseda obljube zadonela: „Glejte, jez ostanem pri vas do konca sveta!“ Nepremenljiva v premembi časov in mnenja, narav in postav, narodov in držav kaže na razgernjene skrivnosti božjiga kraljestva in na postavo ljubezni, ki svet zmaga, ona ostane zidana na aposteljne in Jezusa Kristusa. Če pa za pomočke gre, po kterih se ima resnica in milost razširiti in v človeško serce vsjati, takrat stopnje izobraženosti in navad narodov, kterim kruh življenja lomi, za resnico v nje delavnost segajo: ker ona dela za ljudi in po ljudeh. Sredni vek si države ni mogel drugač misliti, kakor od cerkve odvisne, in ko je cerkev mazilno olje posvečenja na glavo posvetniga vladarja razlila, je tudi posvetni vladar za svojo dolžnost spoznal, zoper tiste meč izdreti, ki so božje kraljestvo na zemlji z zmoti in razceplenjem skušali kaliti. Tako je bilo v naj lepšem času sredniga veka. Pozneje se je tudi na dobičke posvetnih mogočnikov gledalo. Na špansko inquisitio naj država odgovor da: ker bila je popolnoma kralju podveržena, in škofam, ki mu niso dopadli, komej manj strašna, kakor Judam in Mavram. Ko se je edinost vere razpočila, je država svoje stanje k cerkvi premenila, akoravno se od temeljne podlage keršanstva nikdar ni odločila, de bi ne bila strašno kaznovana svoje pomote zapazila. Cerkev ne želi ponovljenja pomočkov, ki so bili vedno zlo dvoumna dobrota. Ona od države druge pomoči ne tirja, kakor tisto, ktero je vsaki pravični družbi dolžna. Te pa ne more v nemar pustiti. Družiga orožja ona ne potrebuje kakor Gospodovo besedo, ktera po njegovi obljubi, in po njegovem blagoslovu dušo kakor dvorezni meč presune.

Pa mi smo cerkvene kazni spet dobili? O

tamota, o divjaštvo! zdaj bomo vidili ljudi v pepelu pred cerkvenimi vratmi stati. Tovarši moje skerbi in mojiga truda, obstojim, močni čut sramote nas presune, me zavolj nas, temveč zavolj naših rojakov, med katerimi je marsikter pošten mož glede na svojo lastno cerkev tako neveden. Ko je bilo keršanstvo v stiski, ko ji je meč rabeljna in žrelo leva žugalo, je živela v veliki večini kristjanov moč vere in ljubezni, katero pozneje le v posameznih izgledih zapazimo. Grehi, katerih zdaj še spomniti ne smemo, de bi se nad vlnudnostjo ne pregrešili, so bili takrat predmet globokiga zaničevanja: ne de bi kristjani bratovske ljubezni ne bili poznali, katero so, kakor celo pagani terdijo, očitno kazali, ampak ker je bil zveličar njih duši zlo blizo, in jim je velikost greha, zavolj kteriga je na križu umerl, globoko v serce vtisnul. Ne le občina svetnikov, ampak večidel tudi grešnik sam je za nemo-goče deržal, de bi se bil tisti, ki je z greham keršansko ime ognjusil, pri darovanju noviga zakona vdeležiti, ali telo čistiga jagnjeta prejeti zamogel, dokler ni greha in pohujšanja z dolgo, očitno pokoro zbrisal. Ko je gorečnost pri večini začela pešati, je tudi očitna pokora nehala, in proti koncu enajstiga stoletja, tedaj pred osem sto letmi, je že iz navade prišla. Ako se kaka boječja duša očitne pokore straši, recite naravnost: Noben škof ne misli očitne pokore spet vpeljati! Ni treba se vam bati, de bi se vam očitalo, de se lažete: ker cerkvena pokora ali sovražtva vredna policijska naprava, ktere po pravici ne zagovarjamo, ali pa tirja naravne resnobe, kar se pa z sedajnim časom ne veže. Kar cerkvene kazni sploh zadene, ima vsako društvo pravico, take ude, ki sprejetih dolžnost ne store, pod gotovimi pogoji iz svoje srede pahniti. Te pravice se ne sme in se ne bo cerkev nikdar odpovedala, ker sama svojih pravic ne sme zatajiti. Ona pa tudi ne sme terpeti, de se to le ako deržavna moč dovoli, sme goditi. Ako se katolčanu cerkvena dobrota, na katero ima pravico, ne more brez dovoljenja deržave odreči, se ne smemo pritožiti, ako se deržava tudi v spovednice meša, in s tem v središe svetiša pridre. Zares je tudi neka luteranska oblast pred dvajsetimi leti to poskusila; vendar pa je še o pravem času od takiga namena odstopila. Zbrani škofi tedaj niso brez prevdarka nasledkov, ne de bi sredni vek spet vpeljali, ne de bi svojo moč pokazali, cerkvene kazni obvarovali; oni so to zavolj eniga pravila storili, kteriga ne smejo vničiti, ako hočejo samostojnost cerkveniga življenja obvarovati.

Pa mi smo otroci eniga samiga Boga, ki je že v starem zakonu obljubil, de pripognjeniga tersta ne bo zlomil in tlečiga stenja ne vgasnil; ki je že v starem zakonu skesanim govoril: „Ako bi bili vaši grehi kakor škerlat, bodo beli kakor sneg, in ako bi bili rudeči kakor karmezin, bodo beli kakor ovna!“ Duh cerkve je in je bil duh krotkosti; ona le zato kaznuje, de z kaznijo zdravi, le de grešnika na pravo pot pokore pripelje in njegovo dušo reši. Ker bi kazen več hudih kakor dobrih nasledkov imela, pusti ona dolžnika njegovi vesti in tihi spovednici. Zares je življenje in navada sedajnosti taka, de bi cerkvene kazni le zlo redko kje božjemu kraljestvu na zemlji koristile. Iz koga se pa sklepa, de bodo škofi na vse kraje žareče prekletstva metali? Tridentinski shod ukazuje naj veči skerb v cerkvenih kaznih imeti; na Dunaju zbrani škofi so sklenili z naj veči previdnostjo v tej zadevi ravnati. Ako bi kteriga cerkvene kazni strašile, pokažite mu v Belgio. Tam imajo škofi že 20 let popolno svobodo, vsako cerkveno kaznen po cerkvenih postavah naložiti, in ali se je kdaj čez nje slišalo tožiti? Pa še to, kar bi za Belgio bilo,

se ne da na naše razmere obrniti; pa naše razmere se bodo tudi vestno prevdarile.

Cerkev se ne imenuje zastoj mati. Nje izgled je pastir, ki zgubljeno ovčico z neizmerno poterpljivostjo v pušavi iše, nje mojster je tisti, ki je življenje dal za svoje prijatelje in na križu molil za svoje sovražnike; krotkost in vsmilenje sta angela, ktera jo spremljata, in ljubezen je sonce, ki na nje pot sije; vendar tista prava ljubezen, ki je dragocenost serca in diha življenja človekoviga. Cerkev nič ne ve od mehkužnosti, ki ima slabe čute, kateri je dobro in hudobno jednako. Ona oznanuje resnost prepričanja, moč čuta dolžnosti, česenje do svetiga. Če pa te dobrote svet zgubi, se mora v nesnago in kri svet vdreti. To se nam že tretje leto ne z besedo ampak z silo dogodb oznanuje. Kdor tudi zdaj neče slišati, naj saj tega ne misli, de potrebe časa pozna.

Pred šestnajst sto letmi je djal en mož redkih dušnih darov, kteriga so opominjali, keršanstvo zoper obrekovanje in krive sklepe paganske učnosti braniti: Ko so zoper našiga Gospoda in zveličarja krive priče vstale, je on obmolčal, on na obdolženje ni nič odgovoril: ker on je bil prepričan, de njegovo celo življenje in njegove dela bolj zanj govore, kakor vsak govor. Tako tudi cerkev spriča, de so obrekovanja in natolčevanja zoper cerkev in vero laž, in vera, ki je lepši kakor vsako drugo pisanje človeškiga uma, jih tako podre, de jim sence resnice ne ostane. To tudi velja od naredb in postav, v kterih je cerkev od previdnosti peljana nasledke tisučletne skušnje zastavila. De se razkačnim sovražnikom beseda vzame, in dvomi in skerbi zapeljanih izgube, ni boljšiga sredstva, kakor de se cerkev pokaže kakoršna de je. To je naloga, katero je nam Gospod ukazal speljati. Velik trenutek je to: ker od zdaj se začne po širokih deželah nova doba za božjo cerkev! Še vise gromoseči oblaki nad Evropo, še zija brezden strasti in naklepi pogube preže na vgoden trenutek; še korači sovražtvo božje in dolžnost z oholim čelam in se baha z približevanjem zmage. Vsemogočni pa pomigne in opore zbeže, ki so mnogo bogoudanih naklepov vsmertile in ob pogum pripravile. Mi stopimo na plan v čisti svobodni zrak cerkveniga življenja. Kaj se ima tedaj zgoditi? De o kratkem veliko rečem: Cerkvena zavest se mora v katolčanu oživiti in v resnici razjasniti; katolčan naj se uči, kaj de pomeni, ud tistiga biti, kteriga glava je Kristus. Ako se je to naučil, je tudi zveza med časom in večnostjo terdna, in vedno globokeje se bo v serce verniga vkoreninilo, de je pozemeljsko življenje popotovanje proti večni domovini. Neizmerni prostor njegoviga bitja se mu za celoto pokaže, časno blago primerno vrednost dobi; oblak se od oči dvigne, strast se vtolaži, mir pride v njegovo serce stanovat, vsaka bogodopadljiva reč se vterdi in očisti in z višjim blagoslovam napolni. To je namen, za kteriga moramo mi, ker je nam skerb za dušni blagor izročena, posebno skerbeti, in pomen svobode, katero je domača cerkev zadobila, v tem obstoji, de nam v ta namen več sredstev pri rokah stoji.

Teško butaro odgovornosti morajo zdaj pred drugimi tisti nositi, kateri so dolžnosti prevzeli, ktere je Gospod apostelnam naložil, ko je rekel: Kakor je mene Oče poslal, vas jez pošlem! Škofi so se, kar je njih opravilo tirjalo, za pravice cerkve potegnili; oni dobri stoje pri Bogu in ljudem, pri svojih občinah in deržavi, de bodo vse storili, kar človeški trud zamore, de bodo vsako zopet pridobljeno pravico za novo poroštvo keršanskiga napredka, to je napredka v spoznanju in zvestobi do dolžnost storili. Vendar se mora previdnost z gorečnostjo združiti. Kdor se v presilni tek spusti, kmalo opeša. Že sim sedemdeset vaših

naj bolj skušenih sobratov k dvodnevnom posvetovanju združil, sim jim svoje želje in naklepe predložil in tisto razjasenje prejel, h kterimu jih je skušnja in dobro poznanje krajnih razmer zmožne storilo. Kmalom bom vas povabil, pogovore ponoviti, ki so pod imenom pastoralni pogovori znani; ker oni žive duh duhovniga in pripomorejo k edinosti v delu duhovnim pastirjem. Pomnoženje in pripravna vravnava sredstev, po kterih se gorečnost in bratovske misli v občini vnamejo, je predmet mojiga živiga sočutja. Nekoliko se je že zgodilo, nekoliko bo o kratkem v djanje stopilo. Sicer mi je komej potreba naznaniti, de brez moje naredbe ali dovoljenja v dozdanjih navadah duhovnih opravil nobene premembe potreba ni.

Važne reči se še potresujejo, in Oče milosti, od kteriga vsak dober dar pride, naj dodeli, de se bodo v čast njegoviga svetiga imena izpeljale. Drugi predmeti so taki, de jih moramo popred prestolu svetiga Petra predložiti, in od naslednika tistiga, ki je bil za skalo cerkve postavljen, poterjenje sprostiti. Pa prvo in naj važniši, kar v resnici cerkev pomladi, zamoremo brez mude, v tej uri začeti. Ako so gospodovi duhovni z vero in junakoserčnostjo kakor aposteljni navdani, ne zamore nobena posvetna moč njih djanja v spone vkovati, in, ako padejo, je njih kri rodovitno seme kristjanov. Ako gospodovi duhovni posvetniga v svetišu išejo, ako so oni — kar Bog obvaruj — v grešnih mrežah zapleteni ali leni in nemarni, malo pomaga, če imajo tudi naj veči svobodo. Na nas se operajo naredbe, v kterih zor noviga dneva pozdravljamo, ali bodo enake iskri, ki je na mokro močvirje padla, ali bodo ogenj ponovili v gospodovi hiši! To je čas milosti, to je dan blažnosti: ker gospod je veliko nad svojim ljudstvom storil. Odpovejmo se torej vsim strastim; kterih dom je prah, hodimo v luči, ki od Očeta luči pride. Torej vas opominam in prosim, delivci božjih skrivnosti! ko pervikrat, ko ste te verstice prebrali, k oltarju čistiga jagnjeta stopite, storite ponovljenje velike spravne daritve v praznovanje ponovljenja, kterimu naj Kristova nevesta skoz našo službo in z nami vred nasproti gre. Narpred prosite za vladarja, kteriga je Bog k velikimu delu vstvaril. Hvaležno se tudi tistih spomnite, ki niso gledali, kaj predum in zastarano mnenje pravi, ko so resnico pričali. Potem se posvetite Gospodu, ker iz podobe kruha vam v serce gleda, nerazdeljeno za vodivno orodje, de bo, kar smo zaupno pričeli, veličastno končano. Bodite občinam izgled verske moči, po kateri bolni, v vročinski soparci preganjan svet hrepeni; bodite občinam živ izgled tiste prave bratovske ljubezni, ktere podoba se v razdertje vsih človeških in božjih postav napačno rabi! Učite z besedo in djanjem, kako ljubezniv je Bog tistim, ki se njega boje! Na noge torej za Boga in v božjem imenu! Na noge za človeštvo: ker le v Bogu je blagor! Amen.

Dano v Gradcu 6. maja 1850.

Jožef Othmar.

Austrijanska. Marke za frankiranje pisem so bile že c. k. poštnim vradnijam poslance.

Serbska. Iz Zemuna se piše od 6. maja v „Südsl. Ztg.“ Za oživljenje bogoslovskiga nauka sta bila dva učitelja na belgraškem bogoslovju iz Petrograda v Belgrad povabljeni, in sta tudi že prišla. Trije učenci se v Moskvi uče in trije v Kiewu na ruske strožke, de bodo zamogli v svoji domovini na serbskem učitelji bogoslovja postati. — Danes sta bila tukaj dva turska pašata, ki sta, kakor se pripoveduje pobegnili, in se bosta v Carigrad na parobrodu podala. Ona imata teške z zlatam napolnjene zaboje, z kterimi se bosta pred ko ne, lahko opravičila.

Galicija. Zlo se pripoveduje, da se bo mesto Lvov uterdilo. Že letašnje leto se bo delo pričelo.

Tuje dežele.

Iz bosniške meje 12. maja. V Krajni je sedaj precej mirno. Vstajniki so saksebi šli in le v Bihaču je še četa od 300 mož pod poveljstvom znaniga Kediča. Čuje se, da hoče zadnje sklepe vezirja dočakati, in še le potem, ako bodo ti vstajnike zadovoljili, bodo oni zaksebi šli. Muselimi iz Krajne in z njimi bogati Turki so v Travnik pobegnili, da bi kervave boje z vstajniki odvernili in svoje blago škode obvarovali.

Rusovska. „Gazetta di Zara“ pripoveduje, da je čez 40 brodov v Dardanelle prišlo. To gotovo veliko vere ne zasluži. Pravi nadalje, da je neapolitansko brodovje vse pripravljeno in da bo prišlo v Terst avstrijsko brodovje pomnožiti.

Nemška. Deržavni zbor v Erfurtu se bo mesca junija spet pričel. Po sklepu knežkiga shoda bo Prusija deržavne ministre zvolila.

Francoska. Daljnopisno naznanilo iz Pariza

pove, da se je v Creuzotu 6000 delavcov puntalo, ki so hotli kraj v svojo oblast spraviti. General Castellani jih je pa v sredo dobil.

Razne naznanila.

— Iz verjetniga vira naznani „Pester Morgenblatt“, da je vojskovodja baron Hainau gospo Suzano od Meslenyi k sebi poklical, in jo vprašal, ako bi bila dovoljna Košutove otroke v Malo Azijo k očetu poslati. Gospa od Meslenyi se je za tako milost živo zahvalila in je sklenila, jih poslati. Otroci so torej že na poti spremljeni od njihov odgojitelja gospoda Karady proti Kiutahii. Ne ve se še ali se bodo na Donavi ali pa skoz Terst po morju na pot podali.

— Srejsko svetovavstvo v Terstu je za brod „Radecky“ 6000 gld. podarilo.

— Ime znaniga vojskovodja Bema na Ogerskem, je bilo te dni na vešale obešeno, in je od 5 zjutraj do 5 zvečer veselo.

— V Stonu so se novi potresi pripetili. Podreti nimajo skorej nič več, ker je že vse razrušeno.

— Na otoku v Komarnu je bilo 120 bark, ki so jih cesarski madjarskim vojakam vzeli, na dražbi prodanih.

— Katoliško društvo na Dunaju dobro napreduje, ima že okrog 5000 udov, med kterimi jih ja mnogo višjiga stanu.

— Dunajska posadka obstoji iz 17 polkov; 25,000 mož štejejo.

— Zanesljive novice pravijo, da je bilo že za 50 milijonov ogerskih banknotov izročenih in požganih. Košut pa jih je naredil za 60 do 70 milijonov.

— Razun Ogerskiga je na Avstrijskem 16 kamornih prokuratur z 567 vradnikov, 37 vradni služabnikov in 133 penzionistov. Stroški za te vradnije so pretečeno leto znesli 299,000 gld. v srebru. Sliši se, da se bodo te vradnije skorej iz noviga vstanovile.

— Kramar iz Podgorice kantonskiga trebniskiga poglavarstva je 14. t. m. na poti od Gašteja pri Šmartnu do Krajna 400 gld. v banknotih zgubil, in je zavolj tega čisto obožal. Kdor te denarje najde, je proščen jih c. k. policiji v Ljubljani izročiti.

LEPOZNANSKI LIST.

Kamniti svatje.

Kaj tam čez na gori v visoki zrak moli?
Al so razvaline iz starodavnih dni?
Al na paši ovce obseva solnčni plam?
Gled do tjekej seže, pa kaj da je ne znam.

Razvaline niso in čeda ovčja ne,
Svatje so kamniti, ki v solncu se blišče.
V kazen okamnele že gleda mnogi rod,
Čakajo prihodno-rojenim dnem nasprot.

Pravlica uči da po letu je bilo
Ko k poroki šli so svatovi v cerkvice,
Ki, Marii sveta, je blizo stala tam:
Palil je svatove žareči solnčni plam.

Hiša jih ne sprejme, ni drevja senčnega,
Spod nobene skale studenec ne šumlja,
Obnemaga družba, jo žeja stiska zlo,
Jezik se prilipne na vsahnjeno nebo.

In med vsemi svati nevolja čuje se,
Kratkočasne šale zmed njih so zginule,
Godcev igra vmolkne. Prevzetna zavolj let
Svojih sreče, jame nevesta solnce klet*:

„O solnce bodi kletu, o kletu večni čas!
Solnce ti sovražno, ki pališ tukaj nas,
Z morja več ne vstani, ne vozi se več krog,
Spremeni naj v terdi te kamen večni Bog!“

Strašno kletev mlada nevesta zgovori,
Bog pa kletev čuje, in kazen pošlje ji;
Hoče premaknuti nogo — pa vrasčena
Je kot korenina v zemljico hrastova.

„O moj dragi ženin! priteci mi v pomoč!
Ude mraz mi kerci, oči odeva noč,
Noge so postale mi kamen merzel, terd,
Po telesu celem se že razšira smert!“

„Strašno se maščuješ ti solnce nad mano!
Najin pir končan je, moj ženin — Bog staboj!
Hoče govoriti še dalje, še naprej,
Smert v jo skalo merzlo v spremenula je zdej.

Ko spremembo vidil tak grozno ženin je,
Hče bežati — kamen oklene mu noge —
Zbere moč, se terga na levi, desni kraj,
Teža pa orjaška potegne ga nazaj.

Roke vije, v rokah se roji gorka kri,
Z neba prosi milost, ni z neba milosti,
V pomoč kliče svate, ne vsmili se ga svat,
V tožbe odpre usta, v tožbo zadnjikrat.

„Gorje! moram vmreti na svoj poročni dan!
Bog pravični vmreti, oh vmreti rok strašan!
Ker je preklinjala nevesta moja te?
Kako grenka smert v mladosti je!“

„Kri! napoji žile mi popuščene spet,
Verni se v oserčje življenja sladki cvet!“
Smert na jezik vleže se merzla ženinu,
Smert kamnita vgasne življenja svečo mu.

Svatje še v obupu so smertjo se bore,
Jeden se upera, dviguje od zemlje
Da za sabo kmalo bi dvignul njeni tlak,
Pa nazaj telebi ga kamen spet težak:

Drugi mirno čaka osode, da vmori
Smert mu sok življenja, smert tekočo kri;
Godcev spredej tropa, in poleg svata svat
Se spremenil v steber kamniti je od zad.

Družba okamneta zdaj v sinji zrak moli,
Kakor razvaline, iz starosvetih dni,
Pravlica oznanj da, jo na sodni dan
Bode grom oživel trobente spet glasan.

Gornicki.

Kraljevič Marko

iz serbskih narodnih pesem.

Dokler še živa, izvirna rosa poezije, življenje, vero, šege in zgodovino ljudstva, napaja, nosijo vsi značaji in podobe v pesnih, pravlicah izvirnosti utisk. Kakor se hitro omika, znanje in otes ljudstvu pridruži, zgubi pesniška žila moč lastnega stvarjenja. Narava se vmakne izkustvu. Na mesto specielnega stopi splošno. Dokazi tega nam so Španija, Francija, Anglezi, in z njimi dovolj severnih dežel; tega nas prepriča Nemška in tiste Slavenske zemlje v izhodnej polovici Evrope, kjer je evropska otesanost stari značaj ljudstva spodrinula. Španske in francoske romance starjih dob, angleške in šotske balade, severse pravlice so bogate podob, ktere skozi in skozi, kreposti in slabosti zgodovine tistega ljudstva nosijo, iz čegar domišljave so rojene. Zgodovinsko bitje taciš oseb ni vselej tolike važnosti, kolikoršno jim ljudstvo prideva. Tega ljudstvo ne praša. Zgodovinska nar imenitnej oseba se z ljudstvom v času nar manj spovzame, človek manjega pomena je pa kot bi bil zato rojen, da ljudstvo svojo nasečnost, minulost in bodočnost, svoje tožbe, želje in upe v njem utelesi, ga s vsim okinči, mu vse prednosti da, ki so mu le mogoče. Tako je v serbski zgodovini Kraljevič Marko, tacega je ljudstvo v svojih pesmih nevmerljivega storilo.

Marko ne seže nikakor vtečno v zgodovino svoje dobe, toda toliko važniši je on zgodovini svojega naroda. V času, ko je serbskega žezla moč od Dalmatinskega primorja do črnega morja, od desnega brega Donave do Moree segla; v času, ko je Dušan Mogočni, kralje k svojim vazalom prištevval, svobodna mesta podjarmil, sosednje mogočnike svoje prijatelje imenoval, se je Marko na dvoru tega kralja rodil iz kolena Nemanjev. Njegov oče, v serbskih pesmih grozna prikazen, sin pečin, ki ga je Cara blagovoljnost na dvor poklicala, in ki ga je Dušan z naslovom kraljevem okinčil, je bil Vukašin, varh Uroša, edinega Dušanovega sina, zadnje mladike od kolena Nemanjev, posilnek in ropar serbske krone, začetek konca velicega serbskega carstva. Njegova mati je bila Jevrozima, sestra hercegovskega Vojvoda Momčila, kterege je pravlica s vsemi krepostimi junaka okrasila, od ktere-

ga pesmi pričajo, da je v družbi svojega krilatega konja „Jabučilo“ imenovanega, neizrekljivo dosti junških činov doprinesel.

Znamenito je, kako pravlica, njo, pohlevno, ljubeznjivo, milo, deklico v zakon Vukašina pripelja, potem ko je ta okolo, sebi popolnom enako Vidosovo, nezvesto ženo Momčila v zakon želil, in jo v izdajstvo nezmaganege junaka pregovoril.

Sramotno je prvo konju Jabučilu hinavska žena peruti odžgalo, nar bolje orožje pokazila; in Momčila napadejo na lovu Vukašinovi hlapci, ko je v svoj grad hitel po orožje in po krilatega konja ga izdajo kopjem Vukašina. Vmirajoči Momčil morivcu odpusti, mu brani z Vidosavo v zakon stopiti.

— — — Vukašine kraju!*)

Ti ne uzmi moju, Vidosavu
Vidosavu, moju nevesticu
Jer č, i tvoju izgubiti glavu.
Danas mene u tebe izdala,
A sjutra će tebe i drugoga;
Već ti uzmi moju milu seju,
Seju moju milu Jevrozimu.
Ona će ti svagda vjerna biti,
Rodiče ti k'o i ja, junaka.

(Ženitba Vukašina pesm. 25. stih 249—259.)

Vukašina pretrese misel vračevavne pravice, in izroči Vidosavu, ki mu je obleko in orožje vbitega moža v dar prinesla, hlapcom v roke, ki so jo konjem raztergati dali.

Potem je Momčilov grad, spomin tacega kervavega djanja do tal porušil, in popeljal Jevrozimo v Skadar**), v svoj grad na Bojani. Rodila mu je sina Marka in Andria, od prvege poje pesem:

A Marko se turi na ujaka

Na ujaka vojvodu Momčila.

(Pes. 25., stih. 304—305)

Narod v svojih pesnih ni zabil, pravi junški velikosti nasproti ki sa je nad Momčilom, Markovem ujem razodevala, zaničljivo, lazečo, prekanjeno zvijačo Vukašina oistro zapaliti. Ko je Vukašinu Vidosova, misleča se že kraljico na strani hudobnega moža, orožje Momčila prinesla, ni nobena stvar Vukašinu dobro stala.

Što Momčilu bilo do koljena,
Vukašinu po zemlji se vuče;
Što Momčilu taman kalpal bio
Vukašinu na ramena pada,
Što Momčilu taman čizma bila
Tu Vukašin obje noge meče;
Što Momčilu zlatan prsten bio,
Tu Vukašin tri prsta zavlači;
Što Momčilu taman sablja bila
Vukašinu s aršin zemljom vuče;
Što Momčilu taman džeba**) bila,
Kralj se pod njom ni dignut ne može.

(Pes. 25. stih. 274—285.)

*) Vso te pesmi so v drugi knjigi, po Vuku 1845 izdanih serbskih narodnih pesem; torej bomo samo št. pesmi in stih (verz) imenovali.

**) Skutari.

***) džeba turška beseda (oklep.)